

- сучасного педагога: наук.-практ. освітньо-популярний часопис. – Полтава : ТОВ «АСМІ», 2007. – № 4. – С. 34–38.
4. Нагорна О. Б. Особливості корекційно-виховної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами: навчально-методичний посібник / О. Б. Нагорна. – Рівне, 2016. – 141 с. Друге видання.

Спринська З. В., кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри практичної психології

*Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка
м. Дрогобич, Львівська область, Україна*

ЕТНІЧНА ТОЛЕРАНТНІСТЬ СУЧАСНОГО СТУДЕНТСТВА

Сьогодні проблема толерантності набула особливої актуальності у зв'язку із процесом глобалізації, що зіштовхує релігійні, національні і етнічні ідентичності різних культур та народів. Формування сучасного громадянського суспільства неможливе без усвідомлення фундаментальних цінностей демократії. Однією з таких цінностей є толерантність.

Інтеграція нашої країни до європейського співтовариства супроводжується труднощами у системі взаємовідносин громадян різних етносів. Більше того – підсилюється роль стереотипів пострадянського простору – «мені повинні, зобов'язані». Як наслідок міжетнічні контакти можуть бути представлені у таких формах, як геноцид, асиміляція, сегрегація та інтеграція. Власне процес інтеграції є найбільш толерантним механізмом співіснування та сумісності різних етнічних груп.

Особливо чутливою до питання етнічної толерантності є студентська молодь. Зокрема, інтеграція в європейський освітній простір, розширення міжнародних контактів та підписання міжнародних угод в галузі освіти поступово приводить до збільшення іноземних студентів, які навчаються в вітчизняних вузах та українських студентів, які навчаються за кордоном, що, у свою чергу, актуалізує питання толерантності серед студентської молоді стосовно представників інших етнічних груп.

У науковій літературі толерантність розглядається, перш за все, як повага і визнання рівності, відмова від домінування і насильства, визнання багатомірності і різноманіття людської культури, норм, вірувань і відмова від зведення цього різноманіття до однаковості або до переваги якоїсь однієї точки зору [цит. за: 1]. Таким чином,

толерантність можна вважати однією з важливих складових психологічної культури особистості.

На думку етнопсихолога Г.У. Солдатової «етнічна нетерпимість – реально значуща форма прояву кризових трансформацій етнічної ідентичності. Основою етнічної нетерпимості є підвищена чутливість до осіб інших національностей. Вона може виражатися в широкому діапазоні – від легкого дискомфорту і роздратування, що не реалізуються в поведінці, до різних форм негативної поведінки і навіть вибухів обурення і ненависті» [2].

Етнічна толерантність – здатність людини проявляти терпіння до малознайомого способу життя представників інших етнічних спільнот, їх поведінки, національних традицій, звичаїв, почуттів, думок, ідей, вірувань тощо.

Дослідження студентського віку підтверджує, що він має свої психолого-вікові особливості, які проявляються в відкритості, сугестивності, відсутності життєвого досвіду. Поділяючи думку Хазратової Н. про період від 16 до 22-23 років як «найбільш рішучий», слід зазначити, що він багато в чому визначає все майбутнє, і є інтенсивним періодом роботи людини над собою як особистістю, періодом освіти, залучення до людської культури і виокремлення себе в ній [3]. Поглиблене вивчення життєдіяльності та особистості студентів вузу свідчать, що пізнавальна діяльність в даному віці є визначальною, і студенти свідомо ставлять мету свого вчення, вибирають форми і методи, оцінюють успішність своєї праці.

У сучасному світі, наскрізь пронизаному незліченними та різноманітними міжкультурними комунікаціями, вже сьогодні стає практично неможливо повністю уникнути контактів між різними культурними традиціями і стилями. Міжкультурність передбачає і встановлення контактів з представниками різних національностей. Тим не менш, до сих пір залишається не до кінця вирішеним питання впливу різних умов на розвиток етноідентичності, зміна її когнітивного та афективного компонентів в процесі короткострокової і тривалої міжкультурної взаємодії та в умовах монокультурною середовища.

Формування етнічної толерантності студента пов'язане з усвідомленням себе як представника конкретного народу з його характерними рисами (етнічна ідентичність). В основі етнічної толерантності студентів лежить прийняття культурних і національних особливостей людини, здатність незалежно від етнічної приналежності до конструктивної співпраці і діалогу, вміння і бажання вислухати свого співрозмовника, поглянути на ситуацію очима іншої людини.

Особливу увагу, на наш погляд, слід приділити проблемі формування психологічної готовності студентів як майбутніх фахівців до толерантного спілкування, яке виступає як цілісний прояв всіх сторін особистості. Психологічна готовність до міжетнічного толерантного

спілкування, крім усього іншого, також є істотним критерієм професійної діяльності і важливою якістю фахівця у сфері «людина-людина».

Сьогодні прийняття чи неприйняття молоддю представників інших національностей, толерантне ставлення до відмінностей між людьми, готовність поважати ці відмінності залежить від багатьох чинників, як-от: вплив найближчого оточення, цінності особистості і суспільства, виховання, менталітет тієї країни, в якій людина виросла, характер конкретної соціально-політичної ситуації в суспільстві, історія міжетнічних взаємин та ін. Динаміка міжетнічного спілкування в українському суспільстві, зокрема у студентському середовищі, актуалізує важливість проблеми етнічної толерантності.

Для формування толерантності необхідне відкрите спілкування, свобода у переконаннях, а, щодо етнічної толерантності – це сприйняття іншого – як самого себе – без будь-яких упереджень чи звинувачень.

Негативна соціально-психологічна установка стосовно інших етносів може бути стереотипом та завадити адекватному сприйняттю «Інших» [1]. Крайньою та негативною формою сприйняття інших етносів є ксенофобія, як неприязнь до іноземців.

Основною умовою етнічної толерантності, розуміння і прийняття інших культур є формування етнокультурної компетентності. Толерантність є однією з необхідних умов ефективної професійної підготовки майбутнього фахівця. В процесі навчання студент набуває початкові навички не тільки професійного, але й соціального спілкування, засвоює як документально закріплені, так і неписані норми, які прийняті в тому чи іншому професійному співтоваристві, тобто опановує основи культури толерантної поведінки, толерантної особистості.

На наш погляд, робота, спрямована на формування етнічної толерантності в вузі, обов'язково повинна будуватися на комплексній основі, включаючи всіх суб'єктів освітнього процесу і всі компоненти освітнього середовища та повинна охоплювати такі основні напрями: просвітницький, діагностичний, самостійна та дослідницька роботи студентів, яка передбачає розвиток етнопсихологічних компетентностей майбутніх фахівців і формування ціннісного ставлення до міжкультурної взаємодії, заснованого на принципах толерантності.

Просвітницька робота може включати колективні форми навчання, тренінгові та рефлексивні техніки, розвиваючі етнічну толерантність. В якості завдань просвітницької роботи ми визначаємо:

- надання інформації про толерантність і інтолерантності, форми їх прояву в міжетнічному взаємодії;
- формування уявлень про виникнення і закріпленні в суспільній свідомості різних форм етнічних стереотипів і дискримінації за ознакою раси і етнічності;

- навчання навичкам розпізнавання проявів етнічних стереотипів, етноцентризму і дискримінації за ознакою етнічності і раси в різних сферах суспільного життя.

- формування більш адекватних уявлень про різні культури і психологічні особливості їх представників.

Діагностична робота повинна бути спрямована на виявлення рівня самооцінки досліджуваних, інтенсивності прояву етнічних стереотипів, рівня етнічної самосвідомості та ідентичності особистості.

Самостійна робота студентів може включати пошук інформації з проблеми толерантності в додатковій літературі, в мережі Internet, а також перегляд і обговорення різних анімаційних, документальних, художніх фільмів, які зачіпають дану проблему.

Дослідницька робота студентів включає написання статей, рефератів, курсових і дипломних робіт.

Таким чином, толерантне ставлення до «Інших», окрім індивідуально-психологічних, зумовлюють і соціальні чинники, як мікро-, так і макрорівня.

Література:

1. Гусев А. К проблеме измерения толерантности к неопределённости. *Практична психологія та соціальна робота*. 2007. № 1. С. 21–28.
2. Солдатова Г. У. Шайгерова Л. А. Психодиагностика толерантности личности. М.: Смысл, 2008. 72 с.
3. Хазратова Н. Психологічні проблеми та особистісні кризи студентського віку. *Особистісні кризи студентського віку : зб. наук. статей* / за ред. Т. М. Титаренко. Луцьк, 2001. С. 14–16.

Старик В. А., кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології

*Київський національний торговельно-економічний університет
м. Київ, Україна*

ВПЛИВ ВІРТУАЛЬНОГО СПІЛКУВАННЯ НА КОМУНІКАТИВНУ КОМПЕТЕНТНІСТЬ МОЛОДІ

Бурхливий розвиток сучасної комунікації зумовлює появу нових наслідків проблеми негативного впливу різноманітних засобів онлайн-світу на вербальну свідомість молоді. Занурення людей у мережу віртуального спілкування опосередковує психічну реальність та особливості мовленнєвого спілкування її носіїв. Юнацький вік